

# ZGODOVINSKI GRAJSKI PARKI

## ZGODOVINSKI GRAJSKI PARKI

Teksti Julijana Šumič, Antonio Kovačević in partnerji projekta

Oblikovala Julijana Šumič

V okviru projekta HICAPS (Interreg Srednja Evropa) izdala in založila Mestna občina Velenje  
Cena 0 EUR

Natisnil Collegium Graphicum, d.o.o.

Naklada 200 izvodov

1. izdaja: Velenje, januar 2020

Publikacija je nastala v okviru projekta HICAPS - Historical Castle Parks, sofinancirana s strani programa Interreg Srednja Evropa. Za vsebino tega dokumenta je izključno odgovorna Mestna občina Velenje in zanj v nobenem primeru ne velja, da odraža stališče Evropske Unije.

Več o projektu:

[www.interreg-central.eu/Content.Node/HICAPS.html](http://www.interreg-central.eu/Content.Node/HICAPS.html)

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

712.253:728.81(4)

ŠUMIČ, Julijana

Zgodovinski grajski parki / [teksti Julijana Šumič, Antonio Kovačević in partnerji projekta]. - 1. izd. - Velenje : Mestna občina, 2020

ISBN 978-961-94548-2-4

1. Gl. stv. nasl. 2. Kovačević, Antonio

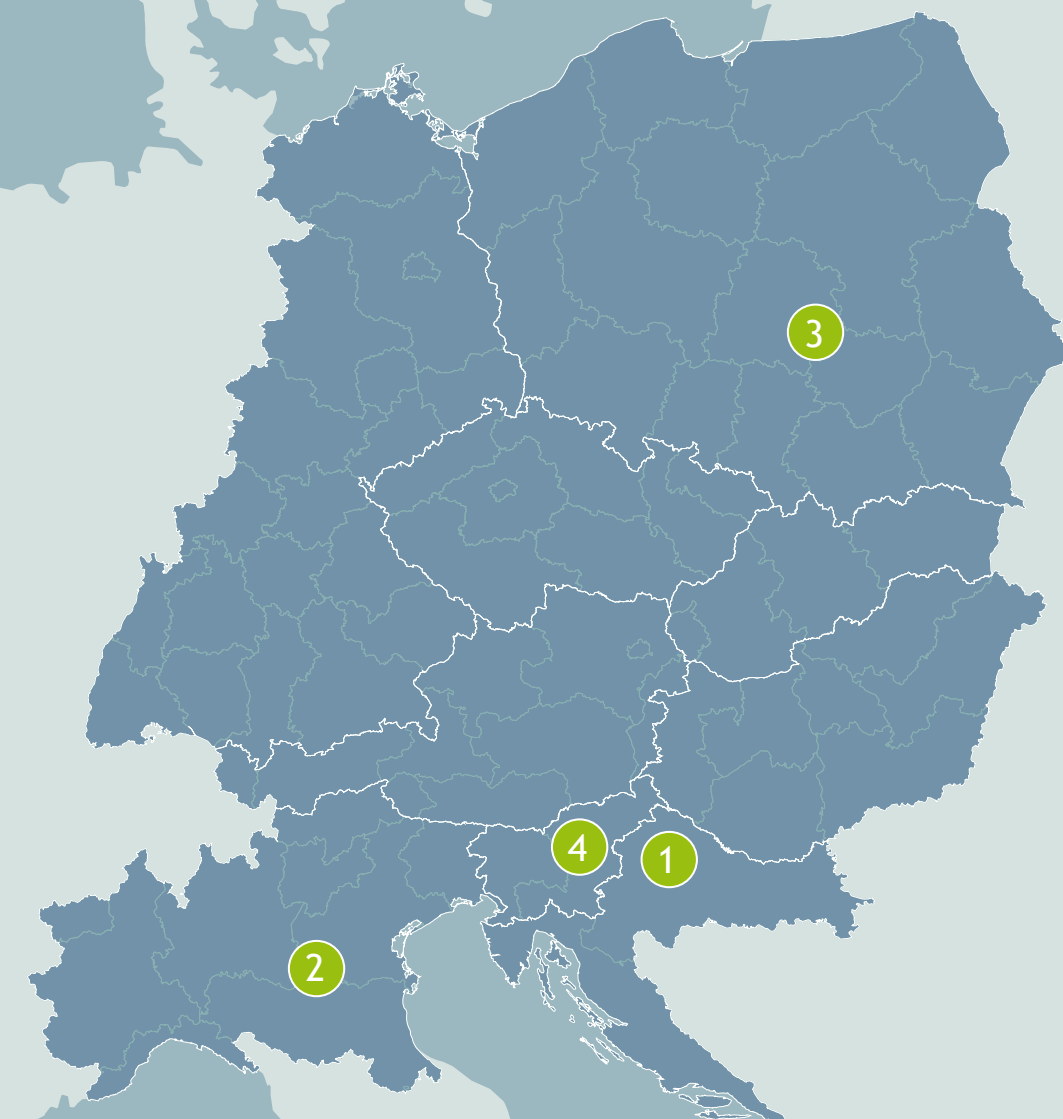
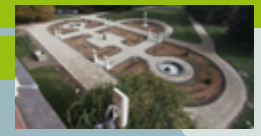
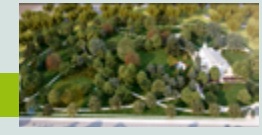
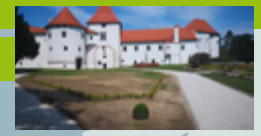
COBISS.SI-ID 303802624



# ZGODOVINSKI GRAJSKI PARKI



- 1 HRVAŠKA**
  - Pilot 1: Historični park Bedekovčina
  - Pilot 2: Historični park Varaždin
- 2 ITALIJA**
  - Pilot 1: Historični park Ville Ghigi
  - Pilot 2: Historični park Ferrara
- 3 POLJSKA**
  - Pilot 1: Historični park Wieniec
  - Pilot 2: Historični park Łańcut
- 4 SLOVENIJA**
  - Pilot 1: Historični park Turnišče
  - Pilot 2: Historični park Velenje







Slika 1: Grajski park Turnišče

# KAZALO

4		Uvodna beseda	28		Pilot 1: Zgodovinski park Turnišče, Slovenija
6		O projektu HICAPS	30		Pilot 2: Zgodovinski park Velenje, Slovenija
7		Družbena vloga in pomen vrtov	32		Zelene površine v urbanem prostoru
10		Razvoj parkov	34		Značilne drevesne vrste identificirane na lokacijah
12		Sprehod skozi zgodovino vrtov	40		Zaključek
16		Pilotna območja	42		Summary
16		Pilot 1: Zgodovinski park Bedekovčina, Hrvaška	42		HICAPS tools
18		Pilot 2: Zgodovinski park Varaždin, Hrvaška	50		Viri in literatura
20		Pilot 1: Zgodovinski park Ferrara, Italija	50		Viri fotografij
22		Pilot 2: Zgodovinski park Ville Ghigi, Italija			
24		Pilot 1: Zgodovinski park Wieniec, Poljska			
26		Pilot 2: Zgodovinski park Łańcut, Poljska			



# UVODNA BESEDA

## Draga bralka, bralec!

Pred vami je publikacija, ki je nastala v okviru mednarodnega projekta Zgodovinski grajski parki (HICAPS), ki je bil odobren v okviru programa Interreg Srednja Evropa leta 2017.

Ideja za projekt se je porodila v Velenju zaradi razmer na področju varovanja in upravljanja zgodovinskih javnih parkov ob pomembnih objektih dediščine. Določena finančna sredstva za vzdrževanje zgodovinskih objektov se lahko pridobijo oz. v manjši meri uvrstijo v proračune občin in pri tem smo skrbni gospodarji. Tega pa ne moremo reči za naravno kulturno krajino v bližini tovrstnih zgradb. Zakaj? Ker se posamezniki in različne institucije premalo zavedamo, kako pomembni zgodovinski pričevalci so parki in vrtovi. Če jih znamo pravilno »brati«, nam lahko veliko povedo o družbeni klimi, načinu življenja ljudi in estetiki nekega obdobja. Pri tem nam lahko pomagajo tudi rastlinske vrste, ki se nahajajo na območju in so skozi čas zrastle v edinstvene primerke, ki jih je vredno zaščititi in ohraniti za prihodnje rodove.

Takšno razmišljanje je združilo deset partnerjev iz štirih držav Srednje Evrope. Naš namen je ozavestiti ljudi o pomenu parkovnih površin in s tem prispevati k spremembam na tem področju. Več nas bo vedelo, zakaj je pomembno ohraniti naravno kulturno krajino, lažje bomo dosegli spremembe na tem področju. Naša želja je skozi projekt izdelati in ponuditi

v brezplačno uporabo orodja in novo pridobljena znanja, s čimer bomo olajšali pot vsem, ki si želijo sprememb, predvsem pa javnim službam, upravljalcem in tistim, ki vidijo v zgodovinskih parkih razvojne priložnosti.

Nekaj od navedenega smo zbrali in predstavili v publikaciji, ki jo držite v roki. Želimo si, da bi tudi z vašo pomočjo dosegli spremembo v prostoru in času. Kako? Obiščite enega od parkov, ki jih bomo v okviru projekta revitalizirali. Tam boste lahko kakovostno preživeli svoj prosti čas in užili radosti, ki jih ponuja narava. Predlagamo tudi, da novo pridobljeno znanje in informacije delite s svojimi prijatelji, znanci, sodelavci.

Partnerji projekta HICAPS



Slika 2: Mestni park Murska Sobota



# O PROJEKTU »HISTORICAL CASTLE PARKS«

»Parki in igrišča so duša mesta,« je zapisal Martin Rubin. Ne bi se mogli bolj strinjati. Parki v preteklosti niso bili samo odsev politične veljave mest in držav, odsev ekonomske moči, temveč so bili tudi zbirališča prebivalcev. Zelene oaze zagotavljajo mir, tišino, prostor za meditacijo in pobeg z glasnih prometnih ulic po vsej Evropi. Urbanizirana območja se hitro širijo in potreba po zelenih površinah narašča.

Konkretni poskusi ozelenitev so redki. Ponekod se je stanje javnih parkov zaradi različnih razlogov (pomanjkanja financ, upravljalvskega znanja, razvojnih strategij) izrazito poslabšalo. Naša naloga v sklopu projekta HICAPS je, da zamejimo to poslabšanje, rešimo »duše« naših mest in ohranimo pomembno, bogato in raznoliko kulturno dediščino Srednje Evrope.

Da bi to dosegli, smo povezali **10 partnerjev iz 4 srednjeevropskih držav**: Hrvaška (Udruga »Mala filozofija«, Mesto Varaždin, Občina Bedekovčina), Italija (Commune di Ferrara, Fondazione Villa Ghigi), Poljska (Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Województwo Kujawsko-Pomorskie) in Slovenija (Mestna občina Velenje, Znanstveno-raziskovalno središče Bistra Ptuj, Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani). Združili smo se pod okriljem programa Interreg Srednja Evropa s skupnim ciljem: izboljšati upravljanje javnih zgodovinskih parkov kot izhodišče za lokalni in regionalni razvoj.

**Projekt HICAPS (Historical Castle Parks)**, ki se je začel junija 2017, bo do konca leta 2020 razvil osem različnih kon-

ceptov revitalizacije osmih javnih zgodovinskih parkov. Z vnosom različnih interaktivnih vsebin in razvojem orodij (študij) bomo obogatili parke in jih preobrazili v prostor za druženje, preživljanje prostega časa, učenje in igro. **Ideja je prenoviti prostor za oživitev skupnosti.** Izziv je tu in skupni cilji so zastavljeni. Nalogo, ki smo si jo zastavili, lahko povzamemo z načelom: »**Načrtuj. Posadi. Ohranjaj.**«

Projekt HICAPS je razdeljen v tri faze. V **prvi fazi** smo zbrali najboljše transnacionalne primere dobre prakse. Ti so skupaj s tehničnimi, organizacijskimi in finančnimi vidiki upravljanja javnih zgodovinskih parkov in z upoštevanjem nacionalne zakonodaje in predpisov zbrani v dokumentu **Transnacionalna strategija vrednotenja kulturne dediščine in potenciali javnih zgodovinskih parkov.** Omenjena strategija, ki jo ponujamo lokalnim in regionalnim oblastem, predstavlja učinkovito orodje za načrtovanje in izvedbo prenov parkov. Vzporedno s tem in našim osnovnim ciljem, revitalizacijo osmih različnih zgodovinskih parkov, smo v partnerskih mestih izdelali **osem lokalnih akcijskih načrtov** o nadaljnjem razvoju javnih zgodovinskih parkov. Z izdelavo in sprejemanjem teh akcijskih načrtov hkrati razvijamo in revitaliziramo našo kulturno dediščino, spodbujamo trajnostno gospodarsko rast in krepimo zmogljivosti javnega in zasebnega sektorja za uporabo kulturne dediščine.

V **drugi fazi** projekta HICAPS se soočamo z orodji, potrebnimi za reševanje zgoraj omenjenih skupnih vprašanj, kot je denimo pomanjkanje strokovnega znanja, (finančnih) virov in skupnih

politik. Orodja, ki jih ponujamo, podpirajo oblikovanje dogovora med javnim in zasebnim sektorjem o zgodovinsko-družbenem in izobraževalnem pomenu ter poslovnimi priložnostmi, ki jih ponujajo javni zgodovinski parki. Nudimo podporo javnim in zasebnim organizacijam za boljše ravnovesje med ohranjanjem kulturne dediščine in trajnostnim socialno-ekonomskim razvojem. **Orodja** med drugim ponujajo nova dragocena znanja (orodja za podporo pri odločanju o rabi kulturne dediščine s smernicami za postopek samoocenjevanja; orodja za izobraževanje, namenjena uporabi na javnih parkovnih površinah; transnacionalni e-priročnik o najprimernejših orodjih, ki omogočajo osebam z omejenimi sposobnostmi boljši dostop do kulturne dediščine zgodovinskih parkov in vrtov). Razvili smo uporabna orodja, ki so lahko v navdih vsakomur, ki želi v parke vnesti nekaj novih, zanimivih in poučnih vsebin. Namen druge faze je zagotoviti vključenost in dostop do vsebin in parkovnih površin vsem ljudem.

Zadnja, **tretja faza** je nadgradnja teoretičnega dela. Začne se z razvojem osmih revitalizacijskih konceptov na identificiranih zgodovinskih območjih in osmih izvedbenih načrtov. Z uvajanjem predhodno pridobljenega znanja, s pomočjo orodij in strategij iz prvih dveh faz, smo z osmimi različnimi koncepti revitalizirali osem javnih zgodovinskih parkov. Na osmih pilotnih lokacijah na Hrvaškem, Poljskem, v Italiji in Sloveniji, s poudarkom na rekonstrukciji določenega dela izbranih parkov in ob upoštevanju zgodovinskih in na novo ugotovljenih dejstev, smo izboljšali dostopnost do parkov v najširšem pomenu besede. Predstavili smo vrednost, ki jo imajo parki: so

prostor socializacije, interakcije, učenja in igre ter **dostopni so vsem ljudem.**

Načelo projekta HICAPS »Načrtuj. Posadi. Ohranjaj.« skozi perspektivo zgoraj opisanih treh delovnih faz predstavlja nekaj globljega. »Načrtuj« ne vključuje zgolj teoretičnega pristopa k reševanju težav, temveč obsežen proces raziskovanja. Rezultat je **osem revitalizacijskih konceptov na identificiranih lokacijah, osem lokalnih akcijskih načrtov, dvanajst orodij in ena transnacionalna strategija.** »Seme«, ki smo ga zasadili, kaže, da lahko parke razumemo in uporabljamo kot zelene točke vsakega mesta, kot prostor za učenje, igro in uživanje. Upamo, da bodo naša semena širila svoje korenine v osmih pilotnih mestih, saj želimo **ohraniti pomemben del evropske dediščine vrtne in parkovne umetnosti**, ozaveščati o njenem pomenu ter pokazati javnemu in zasebnemu sektorju, kako izboljšati kapacitete za trajnostno rabo kulturne dediščine in virov. Načrtujemo, posadimo in na koncu, upamo, pomagamo ohranjati »duše« naših mest.

# DRUŽBENA VLOGA IN POMEN VRTOV

Vrednost in pomen določene dejavnosti lahko ocenjujemo na podlagi tega, kako pripomore k razvoju družbe. In vrtna umetnost ni izjema. Vrt je ena najzgodnejših človekovih ureditev prostora. Sprva gojenje uporabnih rastlin, razporejenih v enostavne vzorce, so sčasoma nadomestile kompleksnejše ureditve, ki so začele preseirati osnovni, gojitveni namen.

Razvoj parkov in vrtov je bil najizrazitejši na območjih, kjer so bila družbena dogajanja najmočnejša. Kompleksne, vizualno privlačne ureditve so bile statusni simbol in so bile skoraj iz-

ključno sestavina bivališč privilegiranih družbenih slojev. Tako je vsa vrtna umetnost, razen redkih izjem, nastajala ob dvorcih, palačah in gradovih.

Zgodovinski parki so pomemben del naše dediščine. So pričevalci razvoja in odsev določenega zgodovinskega obdobja. Potencial stavbne dediščine, gradov in palač, znamo danes že dobro izkoristiti. Vanje umeščamo raznolike vsebine - zavode, muzeje, knjižnice ... Potencial grajskih parkov, ki so praviloma neposredno povezani s stavbno dediščino, pa velikokrat ostane neizkoriščen.

S to problematiko, ki je hkrati velik potencial, smo se soočili v projektu HICAPS. Pomembno je, da odpremo zgodovinske parke javnosti. Jih varujemo in razvijamo. Predstavimo njihovo zgodbo in vanje umestimo širok spekter novih vsebin, ki pa morajo biti ustrezno načrtovane in umeščene. Prostor mora biti načrtovan tako, da je dostopen čim večjemu krogu ljudi, posebno pozornost pa je potrebno nameniti osebam z omejenimi sposobnostmi.

Zaradi današnjega hitrega tempa življenja, pomanjkanja zelenih površin v mestih, večjega onesnaženja zraka je vsak

košček zelenih površin izrednega pomena in javni zgodovinski parki so priložnost, s katero lahko kvaliteto bivanja občutno izboljšamo. Mestne parke smo že prepoznali kot veliko kakovost v prostoru, saj je splošno znano dejstvo, da urejene zelene površine v urbanem okolju pripomorejo k boljšemu počutju in kakovostnemu bivanju. Urejene zelene površine imajo pomembno socialno, psihološko, zdravstveno in tudi ekonomsko funkcijo. Zgodovinski javni parki pa imajo tudi nekaj več, zgodbo.

Slika 3: Grajski park Turnišče





# RAZVOJ PARKOV

Parke lahko po nastanku razdelimo v dva glavna tipa, in sicer na javne parke, ki so bili sprva zasebni, praviloma v lasti vladarjev in aristokracije, kasneje pa so jih kot javne zelene površine odprli za javnost. Drug tip pa so javni parki, ki so nastali predvsem zaradi potreb po zelenih površinah ob razvoju industrijskih mest v Evropi (predvsem v Angliji, Nemčiji in Franciji) in Severni Ameriki.

Zasebne zelene površine, ki so jih odprli za javnost, so se pojavile najprej, praviloma kot javne promenade. Leta 1649 so za javnost odprli Tiergarten v Berlinu, ki je bil namenjen »pohajkovanju iz užitka«. Sprva je bil Tiergarten ustanovljen kot zasebno lovišče kralja Frederika Wilhelma I., a ker ta ni maral lova, se je odločil, da bo park odprl za javnost. Podoben primer so tudi vsi grajski parki, ki so bili sprva namenjeni zgolj prebivalcem gradov in palač, postopoma pa so jih iz različnih vzrokov odprli za javnost.

Pri razvoju novih javnih parkov v industrijskih državah je vodilno vlogo imela Anglija. Nagel razvoj mest z gosto zazidanimi naselji s slabimi higienskimi razmerami, povečanje mestnega prebivalstva, povečana onesnaženost ... Vse to je botrovalo razvoju javnih parkov, saj se je oblikovalo prepričanje, da bi čistejša mesta povečala storilnost pri delu. Na razvoj parkov v Angliji sta vplivala tudi ugodno družbeno-politično stanje in dediščina krajinskega sloga, katere oblikovni slog je bil dobra podlaga za razvoj novega tipa parka. Javnost je sicer imela omejen dostop do kraljevih parkov že v 17. stoletju, na primer Hyde Park v Londonu, prve prave javne parke pa so v An-

gliji dobili na začetku 19. stoletja. In prvi javni park v pravem pomenu besede je Birkenhead Park v Liverpoolu, odprt leta 1847, delo Josepha Paxtona. Park, ustvarjen iz javnih sredstev in namenjen javnosti. Še danes je v dobrem stanju in služi svojemu namenu.

V Nemčiji so se javni mestni parki imenovali Volksgarten. Pojavili so se skoraj istočasno kot v Angliji, le v manjšem številu. Izpostaviti velja Münchenski Engliher Garten, ki je imel velik vpliv na kasnejši razvoj mestnega javnega zelenja po vsej Nemčiji.

Tretje pomembno območje razvoja mestnega parka je Francija, natančneje Pariz, kjer so v času Napoleona III. docela preobrazili mesto, saj so dali urediti vrsto parkov, sprehajališč in bulvarjev. Vzpostavili so zeleni sistem, s katerim so povezali različne dele mesta.

In parki danes? Prispevek naše dobe se bo v zgodovino razvoja vrtno umetnosti vpisal predvsem z ureditvijo velikih mestnih parkov s poudarjeno socialno razsežnostjo. Parki niso več last privilegiranih slojev, ampak širše množice, ki ga uporabljajo za različne namene - za sprostitev, druženje, rekreacijo. In parki ter vrtovi, vključeni v HICAPS projekt, so le drobec te kompleksne in bogate zgodovine.



Slika 4: Park v Padovi, Italija



# SPREHOD SKOZI ZGODOVINO VRTOV

V predhodnem poglavju smo na kratko povzeli zgodovinski razvoj parkov. Spodaj so orisi štirih obdobij, ki so zaznamovala razvoj vrtov v Evropi.

## Srednjeveški vrt

Prvi oblikovani vrtovi na evropskih tleh so se po antiki pojavili šele v 10. stoletju. Namensko oblikovane vrtove si je lahko v tem času privoščila le svetna in posvetna gosposka. Za samostanskimi in grajskimi obzidji so tako nastajali »zaprti vrtovi«, navdihnjeni z značilnostmi antičnih, orientalskih in krščanskih idej. V samostanih so menihi obdelovali lastne zelenjavne, zeliščne in sadne vrtničke, v središču samostanskega kompleksa pa je bil urejen kontemplativni vrt, geometrijsko razdeljen na štiri kvadrate z vodnjakom v središču. Za grajskimi obzidji so nastajali vrtovi, ki so simbolizirali rajski vrt in so bili namenjeni tudi sprostitvi in zabavi. Poleg uporabnih rastlin so vsebovali tudi okrasne. Dodali so jim še različne elemente za preživljanje prostega časa na vrtu (klopi, latnike, pergole iz rastlinja ...). Razvoj vrtno umetnosti se je konec srednjega veka stopnjeval predvsem z vnašanjem novih (negospodarskih) vsebin in oblikovanjem posameznih elementov, ki pa so bili še vedno brez enotne vrtno zgradbe.



Slika 5: Klaustrski vrt ob gotski katedrali v Utrechtu, Nizozemska  
Slika 6: Vrt ob cerkvi sv. Lovrenza v Firencah, Italija

## Renesančni vrt

V renesansi se je razvoj vrtno umetnosti nadaljeval in vrtno elemente povezal v enotno vrtno zgradbo. Svoj razcvet je vrtna umetnost doživela v Italiji. Stremela je k veličastnosti, antičnim idealom in naravi, tako kot druge vrste renesančnih umetnosti. Vrtovi niso bili več za obzidji. Zasedali so velike površine, sestavljene iz več, pogosto višinsko ločenih parterjev, ki so bili preko stopnišč osno povezani v celoto. Pogosto so bili vrtovi urejeni na vzpetinah, od koder je bil razgled na okoliško krajino, ki se je tako vizualno vključevala v kompozicijo vrta. Parter vrta so sestavljali geometrijski elementi: zelena strižena vegetacija v kombinaciji s cvetočimi rastlinami in vodo (fontane, kaskade, slapovi ipd.). Del renesančnega vrta je bil parkovni gozd, ki je predstavljal prehod med strogo geometrijo vrta in organskim redom v naravi. V vrtove so umeščali antične elemente: plastiko in arhitekturne detajle mitoloških motivov. Vrt je postal prostor za raziskovanje, doživljanje in približevanje naravi.



Slika 7: Vrt vile Farnese v Capraroli, Italija  
Slika 8: Vrt vile Lante, Italija



## Baročni vrtovi

Središče razvoja vrtno umetnosti se je v baroku zaradi vpliva francoskega absolutističnega vladanja preselilo iz Italije v Francijo. V vrtnem oblikovanju se je ohranila geometrijska zgradba vrta, geometrijsko strižena vegetacija in vrtna plastika z mitološkim navdihom; osrednja vrtna os pa se je po zgledu neskončne vladavine francoskega kralja podaljšala v neskončnost in simbolizirala geometrijsko popolnost v urejanju sveta. Dvignjen parter z dvorcem je predstavljal začetek dolge vrtno osi, ki so jo nato prekinjali prečni parterji. Vsi elementi vrta so bili natančno načrtovani in razporejeni tako, da so ustvarili vtis neskončnosti. Z geometrizacijo prostora in rezanjem rastlin so naravo podredili sebi, z vodnimi elementi pa ustvarili v prostoru še dodatno dimenzijo: velike vodne ploskve so na vsakem koraku zrcalile bogate arhitekturne elemente; striženo drevje, skulpture, vodometi in voda, ki se je pretakala preko parterjev, pa so ustvarjali optično pestrost. Baročni vrtovi so bili pogostejše ravninski, obsežni ter po pomenu in statusni simboliki pomembnejši od arhitekture. Bili so tudi prizorišče gledaliških predstav in velikih vrtnih zabav z ognjemeti.

Slika 9-10: Vaux-le-Vicomte, Francija



## Krajinski slog v vrtni umetnosti

Vsako zgodovinsko obdobje je prineslo spremembe in pogosto odklonilen odnos do preteklega obdobja. V 18. stoletju so družbeno-politične okoliščine v Angliji sprožile nastanek krajinskega sloga, ki zavrača značilnosti preteklih geometrijskih slogov. Na razvoj sloga so vplivali tudi romantično slikarstvo 18. stoletja in azijski vrtovi, o katerih so pisali popotniki in trgovci. Nov slog je namesto geometrijske kompozicije in obrezovanja rastlin vpeljal organske oblike. Izhajale so iz narave in simbolizirale svobodo. Vrtovi so bili umeščeni v pastoralno krajino, kjer so se obsežne travne površine prepletale z gručami prostorastočih dreves, med katerimi so se vile organsko oblikovane peščene poti. Tudi v tem obdobju so se zgledovali po antiki in v naravno oblikovan prostor umeščali skulpture in arhitekturne elemente, navdihnjene z grško in rimsko mitologijo. Romantičnost krajine so poudarjali tudi z jezeri z mostički in pomoli ter ovcami, ki so se pasle v daljavi. Konec stoletja se je v Angliji pojavil tudi vrtnarsko-gojiteljski slog, za katerega je značilna uporaba cvetočih okrasnih rastlin in saditev eksotične vegetacije.

Slika 11: Najbolj značilen pogled na park Stourhead, Anglija

Slika 12: Paladijevski most, park Stowe, Anglija



# PILOTNA OBMOČJA

Hrvaška, Občina Bedekovčina

## Pilot 1

### ZGODOVINSKI PARK BEDEKOVČINA

Baročni dvorec Zgornja Bedekovčina se nahaja v hrvaškem Zagorju v mestu Bedekovčina. Dvorec je umeščen na vrh hriba, od koder se razpostira pogled na dolino reke Krapine. Leta 1750 ga je v baročnem stilu zgradila družina Bedekovič iz Komore, ena starejših zagorskih plemiških družin. Park ob dvorcu je nastal v prvi tretjini 19. stoletja. Nekdaj so bila v parku tri jezera, do danes se je ohranila le kotanja najmanjšega. Ohranjena je tudi klasicistična oranžerija, edini tovrstni objekt v hrvaškem Zagorju. Ob oranžeriji sta se nahajala dva vrta za vzgajanje zelenjave in cvetja, ki sta imela tudi vlogo vrtnarije. Danes je v dvorec umeščen Vzgojni dom Bedekovčina, park pa je bil do realizacije projekta zapuščen. Zaščiten je kot naravni spomenik vrtno arhitekture.

Razvoj parka lahko razdelimo na tri faze. O najstarejši fazi, času izgradnje dvorca (18. stoletje), ni podatkov, čeprav lahko rečemo, da je park v baročnem slogu najverjetneje že obstajal. V drugi fazi je park obsegal 4,7 ha in je imel značaj parka v krajinskem slogu. Tretja faza se začne konec 19. st. s prihodom družine Vranyczany, ki v park vnese večje spremembe - nov drevored divjega kostanja (današnja dovozna cesta), paviljon, kegljarno in teniško igrišče, kar pa ni več ohranjeno.

Občina Bedekovčina se je odločila za revitalizacijo parka ob dvorcu Zgornja Bedekovčina zaradi zgodovinskega pomena, razvoja

občine in odlične lokacije parka. Park se namreč nahaja v bližini centra mesta Bedekovčina, vrtca, šole, športne dvorane, železniške postaje in bedekovčanskih jezer, zaradi česar predstavlja atraktivno lokacijo za meščane in obiskovalce.

V času projekta je bila urejena sprehajalna pot okoli dvorca. Dostop je omogočen tudi osebam z omejenimi gibalnimi sposobnostmi. Obnovljene so cvetlične grede bergenij in hrastolistnih hortenzij ter živa meja, postavljena je LED-razsvetljava in koši za smeti. Ob sprehajalni poti so postavljene informacijske table, tako da ima park tudi izobraževalni namen. Posajenih je 10 novih dreves - divji kostanj, lipa, gaber, jesen in maklen. Ob poti so klopji za počitek in ograja za lažji dostop oseb z omejenimi gibalnimi sposobnostmi. Končna obloga sprehajalne poti je klinker opeka, ki odseva dolgo tradicijo proizvodnje opeke v Bedekovčini. Eden od ciljev revitalizacije je omogočiti meščanom in ostalim obiskovalcem mesta prostor za kvalitetno preživljanje prostega časa v naravi.

Revitalizacija parka je predvidena v več fazah. Realizacijo prve faze (ureditev sprehajalnih poti, postavitve dela urbane opreme in razsvetljave ob sprehajalnih poteh ter ureditvi cvetličnih gred severno in južno od dvorca) omogoča projekt HICAPS. V naslednjih fazah je predvidena ureditev osrednjega dela parka, odstranitev rastlinskega materiala in nova zasaditev, umestitev novih sprehajalnih poti, ureditev vrta ob oranžeriji, ureditev severnega dela parka v sklopu vzgojnega doma ter uvedba novih vsebin igrišča in sanacija obstoječega. Prihodnje faze revitalizacije bo financirala občina z lastnimi sredstvi.



Slike 13-16: Prenovljena pot in urbana oprema



# PILOTNA OBMOČJA

Hrvaška, Mesto Varaždin

## Pilot 2

### ZGODOVINSKI PARK VARAŽDIN

Zgodovinsko sprehajališče Josipa Jurija Strossmayerja je del zgodovinskega kompleksa, znanega kot Stari grad, kjer se danes nahaja Mestni muzej. Predstavlja eno najpomembnejših kulturnih in turističnih znamenitosti v mestu Varaždin. Utrdba Stari grad je edinstvena dediščina, njena sprehajalna pot pa je priljubljeno sprehajališče varaždinskih prebivalcev in njegovih obiskovalcev. Poleg kulturnega pomena kraja, šole uporabljajo sprehajališče tudi kot kraj opazovanja sprememb v naravi med letnimi časi, mladi pa ga izberejo kot kraj srečevanja. To čudovito sprehajališče je odličen prostor za številne dogodke, ki so del mesta, kot sta na primer Špancirfest - znameniti ulični festival in Advent.

Varaždinska fevdalna utrdba Stari grad se prvič omenja leta 1181 kot središče Varaždinske županije (Comitatus Varasdiensis). Današnjo utrdbo so gradili od 14. do 19. stoletja. V 16. stoletju so jo prezidali v renesančnem slogu v dvorec Wasserburg, obdan z visokimi bastijoni in jarki, napolnjenimi z vodo. Utrdba je imela skozi zgodovino številne lastnike, predvsem plemiške družine. Večja sprememba se je zgodila leta 1925, ko je Stari grad postal last mesta Varaždin, sprehajališče pa so odprli za javnost. Istega leta so v čast tisočletnice hrvaškega kraljestva v Starem gradu odprli tudi varaždinski mestni muzej. Čeprav je utrdba Stari grad del kulturne dediščine, vpete

v osrčje mesta, je postala tudi nepogrešljiv del vsakdanjega življenja.

Urejanje sprehajališča se je začelo konec 19. stoletja in je trajalo do sredine 20. stoletja. Od leta 1948 je to območje upravljalo podjetje Parkovi, d.d., ki je leta 1951 povabilo slovenskega krajinskega arhitekta Cirila Jegliča, da zasnuje nov ureditveni načrt. Sprehajališče pred Starim gradom je doživelo le nekaj popravkov; več sprememb se je zgodilo na obzidju utrdbe, kjer je bilo zasajenih 15.000 rastlin z namenom obnovitve renesančnega videza vrta. Kasneje je krajinski arhitekt Dragutin Kiš izdelal nov ureditveni načrt, vendar žal nova zasnova ni bila izvedena. Današnja ureditev zelenih površin okoli utrdbe Stari grad je posledica prejšnjih nenačrtovanih zasaditev, Jegličevega koncepta oblikovanja parka in spontanе rasti vegetacije, ki se je razširila v zadnjih 60 letih.

O slogovnih značilnostih vrta Starega gradu je malo dokumentov, ohranjenih je le nekaj starih zemljevidov, ki potrjujejo slog, značilen za vrt v srednjeveškem obdobju. Kljub temu je potrebna obnova prvotnega renesančnega videza vrta, da bo ta skladen z renesančnim slogom dvorca. V prihodnje ne bodo posajena nova drevesa, temveč preostalo rastlinsko gradivo. Sčasoma bo videz srednjeveškega vrta dosežen, kar bo povrnilo zgodovinsko vzdušje Starega gradu in njegovega renesančnega obzidja.

S projektom HICAPS smo pričeli zasledovati zgoraj napisano.



Slike 17-20: Ureditev gredic, sprehajališča in zidu

# PILOTNA OBMOČJA

Italija, Comune di Ferrara

## Pilot 1

### ZGODOVINSKI PARK FERRARA

Ferrara je njeno obzidje! Daje pečat mestu, je njegov okvir in najbolj znan simbol mesta. Veliko bolj kot prvotna funkcija obzidja (zgrajeno je bilo kot obrambni obod mesta) je obzidje danes prepoznavno in cenjeno po celem svetu kot kulturna dediščina, ki jo doživljajo prebivalci in obiskovalci mesta, saj sprehod po obzidju ponuja edinstveno, neponovljivo izkušnjo.

Pogled z obzidja proti mestnemu središču skozi krošnje dreves razkriva znamenitosti mesta, kot so stolpi gradu Este ali židovsko pokopališče Certosa. In prav lahko si je predstavljati viteze in dvorne dame, o katerih je pisal Ariosto v epu Besneči Roland. Lahko pa se ozrete izven mesta proti zelenim bregovom reke Pad, mestnemu parku Giorgio Bassani in proti pokrajini ter morda začutite duh morja.

Za prebivalce Ferrare je obzidje del njihovega vsakdana. Obzidje je tudi prvi prizor, ki pozdravi obiskovalce mesta in katerega morajo prečkati, da pridejo do starega mestnega jedra. Obiskovalci lahko prehodijo ali prekosarijo celotno dolžino devetih kilometrov obzidja ali le del. Ne glede na to, ali ste peš ali s kolesom, je potrebno le slediti ritmu, ki ga narekuje obzidje s stolpi in vrati, da dojamete dolgo in zapleteno zgodovino, ki se je skozi stoletja spreminjala kot odgovor na vojaške in prostorske zahteve v iskanju estetskega užitka.

V prejšnjem stoletju so obzidje skrbno obnovili in ga vrnilo v uporabo. Desetletni projekt, ki se je začel leta 1988, je predstavljal model celostne obnove mest in okolja, zasnovan na način, da se ohrani 9200 metrov ene najbolj zapletenih in celovitih vojaških arhitektur v Italiji in hkrati ustvari veliko zeleno območje zunaj zidov proti severu, med mestom in reko Pad, ter preoblikuje 1000 hektarjev ruralnega območja, nekoč lovišča plemiške družine Este, v park.

Vključitev mesta Ferrara v projekt HICAPS sledi strategiji, ki ustvarja nove možnosti za dostop in obisk obzidja na bolj participativen in izkustven način. Park, obogaten zahvaljujoč pilotu v okviru HICAPS projekta, je postal še bolj obiskano območje, ki nudi storitve zasebnikov in javnih turističnih paketov, ki povezujejo tipična ferarska doživetja ob zidovih - kolesarjenje in ostale športne aktivnosti na prostem ter lokalno hrano in vino.



Slike 21-24: Obzidje Ferrare



# PILOTNA OBMOČJA

Italija, Bologna, Villa Ghigi

## Pilot 2

### ZGODOVINSKI PARK VILLE GHIGI

Park Ville Ghigi je ena najbolj znanih in bogatih javnih zelenih površin v Bologni, ki se razprostira na tridesetih hektarjih gričevnatega pobočja mesta. Je pomemben del zgodovinskega posestva, ki izhaja iz 17. stoletja in je dobro stoletje pripadalo družini Ghigi. Pomemben član družine je bil Alessandro Ghigi (1895-1970), zoolog in naravoslovec, rektor Univerze v Bologni in eden od pobudnikov za zaščito narave v Italiji. Park, delno doniran in delno odkupljen s strani Občine Bologna po Ghigijevi smrti, je bil za javnost odprt leta 1974.

V začetku naslednjega desetletja je Občina Bologna skupaj z društvi, povezanimi z Alessandrom Ghigijem, ustanovila Center Villa Ghigi, ki je bil leta 2001 preoblikovan v fundacijo. Od takrat je park postal velik izobraževalni okoljski laboratorij na prostem za šole in prostor za širjenje pobud občanov. Fundacija je s prevzemom upravljanja območja Ville Ghigi sprožila obsežen program za obnovo in obogatitev zelenih površin z novimi zasaditvami, ki posledično povečujejo biotsko raznovrstnost, razširili so izobraževalna območja, povečano pozornost so namenili obiskovalcem in njihovim potrebam. V zadnjih letih se je program močno razširil tudi zaradi ukrepov izvedenih v okviru projekta HICAPS (lesena ploščad pod monumentalno himalajsko cedro, nove informacijske table, informacijski letaki in zemljevidi ...). Na različnih območjih

parka je zasajenih več novih nasadov, s katerimi se ustvarjajo nove prostorske členitve in ambientni. V prihodnjih letih bo izvedenih še več podobnih ukrepov s podobnimi učinki.

Fundacija je že štirideset let eno od izobraževalnih središč v regiji Emilija-Romanja in izvaja aktivnosti na bolonjskem, regionalnem in v nekaterih primerih tudi na nacionalnem nivoju. Fundacija poleg izobraževalnih vsebin izvaja tudi izvenšolske dejavnosti za otroke, kot sta laboratorij na prostem in poletni center. Aktivni so tudi na področju vrtnarske terapije, izdajajo publikacije o mestnih vrtovih in parkih ter organizirajo in izvajajo prireditve za promocijo "zelene kulture", ozaveščajo o pomenu naravne in kulturne krajine regije Emilija-Romanja.



Slike 25-28: Postavitev lesene ploščadi pod cedro



# PILOTNA OBMOČJA

Poljska, Województwo Kujawsko-Pomorskie

## Pilot 1

### ZGODOVINSKI PARK WIENIEC

Kompleks parka s palačo v kraju Wieniec je eden od 369 zgodovinskih parkov v Kujawsko-pomorski regiji in eden od štirih parkov, ki jih neposredno nadzoruje regionalni organ. Ta 8-hektarski park se nahaja v osrednji Poljski, v bližini mesta Włocławek, v občini Brzeszc Kujawski.

Ker je območje postalo nedostopno prebivalcem in turistom, obstaja potreba po celoviti revitalizaciji zgodovinskega parka in obnovi obstoječih stavb. Pilotna aktivnost v okviru projekta HICAPS je omogočila pripravo koncepta revitalizacije in 3D vizualizacijo prihodnjih objektov.

Kompleks v Wieniecu je ena najbolj impozantnih tovrstnih palačnih lokacij, ki še obstajajo v Kujaviji. Ohranjene so zgodovinske meje in prostorska ureditev kompleksa. Prvotna parkovna kompozicija je jasno vidna v osnovnih elementih starega načrta in, kar je najpomembneje, celoten kompleks ohranja svoj značaj dvorca, ki ga je Kronenberg zgradil v drugi polovici 19. stoletja. Območje kompleksa parka in palače trenutno vključuje novo palačo, staro palačo, hišo z vhodnimi vrati v območje kompleksa in staro tehnično stavbo.

V kompleksu v Wieniecu ni dreves s statusom naravnega spomenika. Ker pa je bil park ustanovljen sredi 19. stoletja, veli-

kost 64 dreves v parku ustreza merilom naravnih spomenikov. Po večini so ta drevesa veliki jeseni. Populacija parkovnih dreves je v veliki meri sestavljena iz prvotno posajenih dreves in si zasluži posebno zaščito ter status naravnega spomenika. Prebivalci vasi Wieniec imajo zelo čustven odnos do območja parka in palače. Večina prebivalcev čuti močno navezanost na ta kraj in se zanima za stanje objektov v kompleksu. Pričakovanja prebivalcev glede prihodnje uporabe kompleksa so usmerjena predvsem v dostop do parka kot urejenega in zelo potrebnega javnega prostora.

Kompleks parka in palače trenutno še ni v uporabi, vendar je zasnovan kot bodoči sedež kujavskega centra za glasbo, ki ga upravlja Kujawsko-pomorsko glasbeno gledališče v Torunu. Center bo izvajal številne projekte, povezane s kulturo. Del projektov se bo izvajal v sodelovanju z muzejem Kujavia in deželo Dobrzyń v Włocławeku. Nov koncept revitalizacije parka bo obsegal novo zasaditev, ki se bo opirala na nekdanje koncepte ureditve parka, umestitev novih poti in vodnjaka, umeščene na sredini travnate ravnice.



Slika 29, zgoraj levo: 3D-vizualizacija novega koncepta Sliki 30-31, spodaj levo in fotografija na desni: Trenutno stanje



# PILOTNA OBMOČJA

Poljska, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

## Pilot 1

### ZGODOVINSKI PARK ŁAŃCUT

Poslanstvo Grajskega muzeja je na sodoben način predstaviti zgodovino gradu in zaščititi edinstveno dediščino grajskega kompleksa parka in gradu v Łańcutu, z zagotavljanjem varnosti objektov, pridobivanjem finančnih sredstev in izvedbo potrebnih popravil in vzdrževalnih del objektov. Poudarek je tudi na popularizaciji gradu in izobraževanju javnosti - prenašanje znanja preteklosti s sodobnimi tehnikami in jezikom.

Park se nahaja v središču mesta Łańcut, 16 km vzhodno od Rzeszówa, in predstavlja povezavo z okoliško ruralno pokrajino. Grad je bil zgrajen sredi 16. stoletja, tekom časa pa je bil večkrat preurejen. V letu 1944 je grad s parkom vzelo pod okrilje Ministrstvo za kulturo in umetnost, danes je grad preurejen v muzej.

Vizija gradu je: "Grajski muzej - središče brezmejne Evrope". Grad s parkom želi preko uresničevanja strateških ciljev postati eno od pomembnih mest na kulturnem zemljevidu Poljske, ki se ne bo sklicevalo zgolj na svojo preteklost, ki jo posebej ljubejo avtorji, kot je Jan Potocki, avtor knjige Rokopisi najdeni v Zaragozi, temveč predvsem z zagotavljanjem sodobnih oblik vodenja obiskovalcev muzeja, visokimi standardi in s celotno uporabo potenciala, ki ga grad in park imata.

Oživitvev Italijanskega vrta v zgodovinskem parku v Łańcutu se izvaja na podlagi obstoječe in verodostojne zgodovinske dokumentacije.

Revitalizacija Italijanskega vrta v okviru HICAPS projekta obsega:

- menjavo tlaka na sprehajalnih poteh,
- prenovo namakalnega sistema vrta,
- obnovo cvetličnih gred,
- postavitve vsaj petih kažipotov in dveh informacijskih tabel opremljenih z napisi v braillovi pisavi za ozaveščanje javnosti o zgodovinskemu pomenu parka.

Zahvaljujoč revitalizacijskim delom ne bo obnovljen le Italijanski vrt ob dvorcu, temveč se bo z novimi tablam povečala dostopnost vsebin slepim in slabovidnim osebam. Informacijske table, opremljene z napisi v braillovi pisavi, bodo slepim in slabovidnim omogočile spoznavanje zgodovine parka in njegovih tipičnih elementov. V konkretnem primeru se bodo obiskovalci parka spoznali s sestavnimi deli parka oblikovanega v začetku 20. stoletja. Potrebno je opomniti, da je vrtna umetnost del zgodovinske zavesti človeštva. Revitaliziran Italijanski vrt z dvorcem je kot umetniško delo element kulturne in naravne dediščine.



Slike 32-35: Prenova Italijanskega vrta

# PILOTNA OBMOČJA

Slovenija, Znanstveno-raziskovalno središče Bistra Ptuj

## Pilot 1

### ZGODOVINSKI PARK TURNIŠČE

Programska ureditev prenove parka gradu Turnišče zajema ureditev naravoslovne učne poti vseh naravnih vrednot, predvsem dreves, ki so glede na pestro preteklost ohranjena še danes.

Drevesa se v vlogi svojih lastnikov predstavijo obiskovalcem, kot so vrtci, šole, bližnji prebivalci, rekreativci in drugi obiskovalci.

Grad in park definirata kulturno identiteto prebivalcev, ki se povezujejo s spomenikom, obiskujejo park in prireditve. Zavedajo se, da je dediščina prednost, je vir informacij, za nas in naslednje generacije, ki nam pomagajo pri razumevanju svoje preteklosti in kulture. Omogoča sprostitev v neokrnjeni naravi in spoznavanje znamenitosti.

Spomin na preteklo namembnost kompleksa, vzrejo kasaških konj in dirke je še danes močno prisoten. Kobilarna je imela izjemen pomen za razvoj in vzrejo kasačev tako v Sloveniji kot v svetu. Nanjo spominjajo še ohranjeni gospodarski objekti in 14 konjev v oskrbi Biotehniške šole.

Parki so proizvod večstoletne zgodovine. Razvoj parka ob gradu Turnišče lahko skušamo rekonstruirati iz starega dostopnega gradiva, kot so litografije, stari katastri in zemljevidi, fotografije, geodetski načrti. O zasnovi baročnega parka obstaja

zgolj kartografski prikaz območja na jožefinskem vojaškem zemljevidu in v franciscejskem katastru. V veliko pomoč pri razumevanju zasnove je bil topografski načrt iz leta 1789. Prav tako obstaja nekaj zemljevidov o zasnovi angleškega parka iz druge sredine 19. st. Drugih zapisov, načrta zasaditve ali upravljalvskega načrta o angleškem parku v literaturi ali arhivih še nismo odkrili.

Območje parka je ravninsko, kar je v 17. st. vplivalo na vzpostavitev homogene simetrične parkovne zasnove, z dolgo centralno parkovno osjo na obeh straneh gradu, ki se je končala v odprti krajini. V prvi polovici 19. st. so formalno zasnovan park opustili in ga preoblikovali v angleškem krajinskem slogu, katerega obrise lahko v parku še danes prepoznamo. Park je danes oblikovan bolj preprosto, oblikujejo ga nasadi dreves in grmičevje, tratne jase ter sprehajalne poti brez znanega načrta in simetrije. Mejo med parkom in gozdom so v 19. st. odstranili.

Park gradu Turnišče nudi obiskovalcem prav poseben parkovni odprt prostor. V tem parku se je skozi čas zaradi družbenih in lastniških potreb narava spremenila v kulturno naravo in potem ponovno nazaj v naravni prostor. Stara, velika, mogočna in vrstno zelo raznolika drevesa živijo že 200-300 let. Pestra raznolikost vrst prostor zelo bogati. Tako so se prebivalci tega gradu različnih družbenih nivojev v parku sprehajali skozi dan v različnih opravah, se družili, samotarili, pogledovali čez ograjo, sedeli na nasipu do ribnika, se igrali v skupinah ... Ta lepa mogočna drevesa rastejo v

skupinah, nekatera samujejo, ena so ob ograji, druga ob robu parka proti gozdu in ribniku in pripovedujejo svoje zgodbe, učijo nas, kako se je spreminjala narava skozi čas, kako jo je spreminjal človek in kako je tudi ona spreminjala njegova.

Grad Turnišče s parkom želimo ponuditi kot element prepoznavnosti ptujskega okolja in Podravske regije in Slovenije. Je pomemben grajski biser na SV Slovenije, ki pomembno sooblikuje enoten slovenski kulturni in narodnostni prostor. Omogoča čudovito preživljanje prostega časa z noto izobraževanja in razvaja z enkratnimi doživetji, izhajajočimi iz tradicije lokalnega okolja, predstavljeni na sodoben način in prepleteni s kreativnimi rešitvami. Želimo, da bo s svojo ponudbo vključen v domače in tuje kulturne, naravoslovne in turistične programe.



Sljke 36-38: Zgoraj - posnetek na park iz zraka, levo in desno spodaj - pred in po prenovi



# PILOTNA OBMOČJA

Slovenija, Mestna občina Velenje

## Pilot 2

### ZGODOVINSKI PARK VELENJE

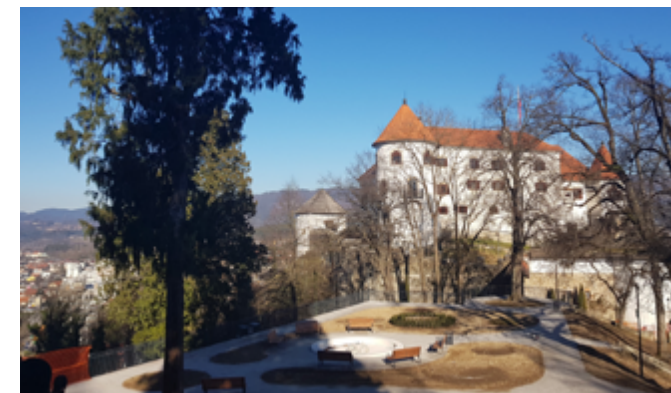
Velenjski grad s pripadajočo okolico je pomemben **identitetni element Velenja** ter eden najmarkantnejših **vedutnih pou-darkov Šaleške doline**. Šaleška cesta je zavestno načrtovana kot vedutna os med Velenjskim in Šaleškim gradom, s katerima se konča pogled v obeh smereh. Kot **kulturni spomenik** ima Velenjski grad posebno estetsko, kulturno, znanstveno in zgodovinsko vrednost. Je prizorišče številnih kulturnih dogodkov, dom mnogih zbirk Muzeja Velenje in bivališče čarovnice Kunigunde.

Velenjski grad so v 13. stoletju ustanovili gospodje Kunšperški. Grad je postavljen na vrh skalnatega griča, skozi stoletja so ga večkrat spreminjali in dograjevali, današnjo, predvsem renesančno podobo, pa je grad pridobil v 16. stoletju. Grajski park oz. krajinska ureditev okolice gradu je del kulturne krajine, ki jo je general Velenjski grad od svojega nastanka do danes. Razvoj te krajine lahko spremljamo s pomočjo starih kartografskih prikazov in upodobitev. Kot spomenik je razglašen Velenjski grad kot stavba, ne pa tudi park. Park je varovan v sklopu vplivnega območja gradu kot spomenika.

Proti koncu 19. stoletja je bil preurejen parterni grajski park kot izrazito neutilitarna, zavestno estetizirana oblika krajine. Park je imel osrednji krožni motiv - fontano z visokim

vodometom, različno okrasno drevnino, sajeno pretežno v neformalnih razporeditvah, ozke steze v neortogonalni, navidez naključni geometriji in sadovnjak na grajskem hribu, v neposredni bližini parka. Ustvariti so želeli park po vzoru angleškega krajinskega sloga, kar pa glede na razgiban teren ni bilo enostavno izvedljivo. Različni višinski nivoji so bili oblikovani z opornimi zidovi iz lomljenca. Povezava z gradom je potekala z lesenim mostovžem preko nekdanjega grajskega jarka. Park je preko sadovnjakov in travnikov prehajal v okoliško gozdno in ruralno krajino. Vzdrževanje vseh elementov parka očitno ni bilo enostavno, saj so fontano opustili že po nekaj letih. Sčasoma se je tloris parka spremenil. Na mestu parternega parka je bilo krožno parkirišče, omogočen je bil lažji dostop do parka, del parkovne ureditve pa je bil igubljen.

V sklopu projekta HICAPS je izvedena rekonstrukcija parka, in sicer park na nivoju zgornjega parterja s pripadajočimi potmi, izgradnjo fontane, zasaditvijo gredic in z novo urbano opremo (ograja, luči, klopi in koši za smeti). Dodali sta se dve tipni informativni tabli. Rekonstruirali so se obstoječi oporni zidovi in se dogradili novi segmenti opornih zidov, da se je dosegla sklenjena linija opornih zidov. Vrhnji deli opornih zidov so se odstranili, namestila se je nova ograja. Osnova za projektirano rekonstrukcijo je fotografija - razglednica parka velenjskega gradu, izdana okoli leta 1900. V prihodnjih letih je predvidena tudi obnova spodnjega dela parka, obnova dovoza do gradu in grajskega hriba.



Slike 39-42: Zgoraj levo - pred obnovo, zgoraj desno in spodaj - po prenovi



# ZELENE POVRŠINE V URBANEM PROSTORU

Zelene površine so nepogrešljiva sestavina mest. Mestom dajejo specifičen značaj, po drugi strani pa omogočajo zelo raznolike funkcije, ki pomembno vplivajo na kakovost bivanja.

Drevesa, osnovni gradnik zelenih površin, strukturno in ekološko vplivajo na kakovost mestnega okolja. V preteklosti so bila drevesa v mestih posajena predvsem zaradi sence, ki jo nudijo, danes pa imajo drevesa pomembno ekološko, družbeno in prostorsko vlogo.

Drevesa blažijo učinke podnebnih sprememb, izboljšujejo kakovost zraka, shranjujejo zaloge vode in predstavljajo bivalno okolje za mnoge živalske vrste. V mestih pomembno vplivajo na zniževanje temperature zraka in tal ter dvigajo stopnjo zračne vlage. Ste vedeli, da lahko drevesa v svoji neposredni bližini znižajo temperaturo zraka za 5-15 stopinj Celzija? Velik vpliv imajo tudi na dobro počutje prebivalcev in ostalih uporabnikov prostora. Z njimi se ustvarjajo posebni ambient, ki spodbujajo gibanje in zadrževanje v odprtem prostoru. Raziskovalci poudarjajo, da je odziv na drevesa prvinski - človek drevo povezuje s pozitivno izkušnjo, asociira ga na zavetišče in vir življenja ter ima močan pozitiven in simbolni pomen.

Urejene zelene površine imajo tudi ekonomsko vrednost, saj njihova bližina dviguje cene nepremičnin. Prav tako je v urejenem okolju dokazano manj nasilja in kriminala.

Drevesa imajo tudi estetsko funkcijo, pomembno prispevajo k zagotavljanju zasebnosti, poudarjajo ali zakrivajo poglede in so element v prostoru, ki pripomore k usmerjanju prometa pešcev in vozil.

In še zanimivost: svetovna zdravstvena organizacija (WTO) priporoča za zdravo življenje v mestu najmanj 9 m<sup>2</sup> zelenih javnih ali zasebnih površin na prebivalca - Pariz poroča o 2,15 m<sup>2</sup> na prebivalca, Ljubljana pa kar o 104 m<sup>2</sup>. Seveda si je te podatke treba razlagati vsebinsko in prilagojeno značilnostim mestne strukture, a vseeno so pokazatelj stanja v okolju.



Slika 43: Olimpijski park München, Nemčija



# ZNAČILNE DREVESNE VRSTE

## identificirane na lokacijah

### NAVADNI DIVJI KOSTANJ

*Aesculus hippocastanum*



Slika 44-46: Navadni divji kostanj, lubje in plod

**VELIKOST** | do 25 (30) m v višino, 15-20 (25) m v širino

**CVETI** | od maja do junija, stožčasto socvetje, bele ali rdeče barve

**PLOD** | zelen bodičast z grobo lupino, seme svetleče temno rjave barve

**UPORABA** | v zdravilstvu (zdavilne učinkovine so v cvetovih, skorji, plodovih in tudi v listih)

### BELI ALI NAVADNI GABER

*Carpinus betulus*



Slika 47-49: Navadni gaber, lubje in listje

**VELIKOST** | 10-20 (25) m v višino, 7-12 (15) m v širino

**CVETI** | v aprilu in maju, ločeni moški in ženski cvetovi (enodomna rastlina) na isti rastlini - moški rumeni, v visečih mačicah, ženski zeleni.

**PLOD** | trdi suhi oreški, krilati (3 cm)

**UPORABA** | zelo trd les, uporablja se za kurjavo in za izdelavo nekaterih delov glasbil

### NAVADNA BUKEV

*Fagus sylvatica*



Slika 50-52: Navadna bukev, lubje in listje

**VELIKOST** | do 40 m v višino in 25-30 m v širino  
**CVETI** | maja, ločeni moški in ženski cvetovi na isti rastlini - moški kroglasti na dolgih pecljih, ženski v parih v dlakavem ovoju

**PLOD** | po dva ostroroba 1-2 cm velika rjava oreška - žira v lupinici z mehкими bodicami

**UPORABA** | v Sloveniji med gospodarsko najpomembnejšimi vrstami - les z veliko ogrevalno močjo. Primeren tudi za izdelavo pohištva.

### VELIKI JESEN

*Fraxinus excelsior*



Slika 53-55: Veliki jesen, lubje in listje

**VELIKOST** | 20-35 (40) m v višino, 20-25 (30) m v širino

**CVETI** | aprila ali maja pred olistanjem, enodomna ali dvodomna rastlina

**PLOD** | podolgovati, rjavi krilati oreški, dolgi med 2-4 cm, združeni v goste šope

**UPORABA** | les se uporablja za izdelavo športnega orodja, pohištva in parketa, različni deli drevesa se uporabljajo tudi v zdravilstvu

# ZNAČILNE DREVESNE VRSTE

## identificirane na lokacijah

### JAVOROLISTNA PLATANA

*Platanus x acerifolia*



Slika 56-58: Javorolistna platana, lubje in plod

**VELIKOST** | 20-30 m v višino, 15-25 m v širino  
**CVETI** | aprila, rumeno-zeleni cvetovi v kroglastih socvetjih  
**PLOD** | droben, temno rjav, v kroglastih soplodjih  
**UPORABA** | križanec, ki dobro prenaša mestno okolje - vročino, sušo, mraz in obrezovanje. Les platane je uporaben za izdelavo pohištva, saj je trd in prožen.

### LIPOVEC

*Tilia cordata*



Slika 62-64: Lipovec, lubje in listje

**VELIKOST** | 18-20 (30) m v višino, 12-15 (20) +m v širino  
**CVETI** | julija, rumeno-beli cvetovi  
**PLOD** | večsemenski, okroglasti oreški s premerom 5 mm  
**UPORABA** | medonosna rastlina, uporabna v zdravilstvu

### DOB-HRAST

*Quercus robur*



Slika 59-61: Hrast, lubje in plod

**VELIKOST** | 25-35 (40) m v višino, 15-20 (25) m v širino  
**CVETI** | v aprilu in maju, ločeni moški in ženski cvetovi (enodomna rastlina) na isti rastlini - moški rumeni, v visečih mačicah, ženski zeleni  
**PLOD** | orešek - želod v čašasti strukturi  
**UPORABA** | širok spekter uporabe - v pohištveni industriji, kot gradbeni les, za talne obloge ...

### POLJSKI BREST

*Ulmus minor*



Slika 65-67: Poljski brest, lubje in listje

**VELIKOST** | 20-35 (40) m v višino, 18-25 m v širino  
**CVETI** | od marca do aprila, rjavo-rdeči cvetovi  
**PLOD** | okrogli in ploščati rjavi krilati oreški  
**UPORABA** | les cenjen v mizarstvu, uporablja se za izdelavo furnirja, za izdelavo čolnov in mostov



# ZNAČILNE DREVESNE VRSTE

## identificirane na lokacijah

### MOČVIRSKA CIPRESA

*Taxodium distichum*



**VELIKOST** | 30-40 (50) m v višino, 8-10 (12) m v širino

**CVETI** | v marcu in aprilu, cvetovi v jajčastih socvetjih, neopazni

**PLOD** | majhni okrogli storži

**UPORABA** | v Evropi je razširjena le kot parkovno in okrasno drevo

Slika 68-70: Močvirska cipresa, lubje in plod



Slika 71: Knjižnica pod krošnjami v parku Tivoli, Ljubljana, Slovenija



# ZAKLJUČEK

Projekt Historical Castle Parks, na kratko HICAPS, se osredotoča na dediščino zgodovinskih javnih parkov, ki je skupek prvih kulturne dediščine in naravnih vrednot, ki se nahaja v bližini grajskih poslopij, dvorcev in vil. V preteklosti so največkrat vse našete objekte obkrožali lepo urejeni in negovani parki.

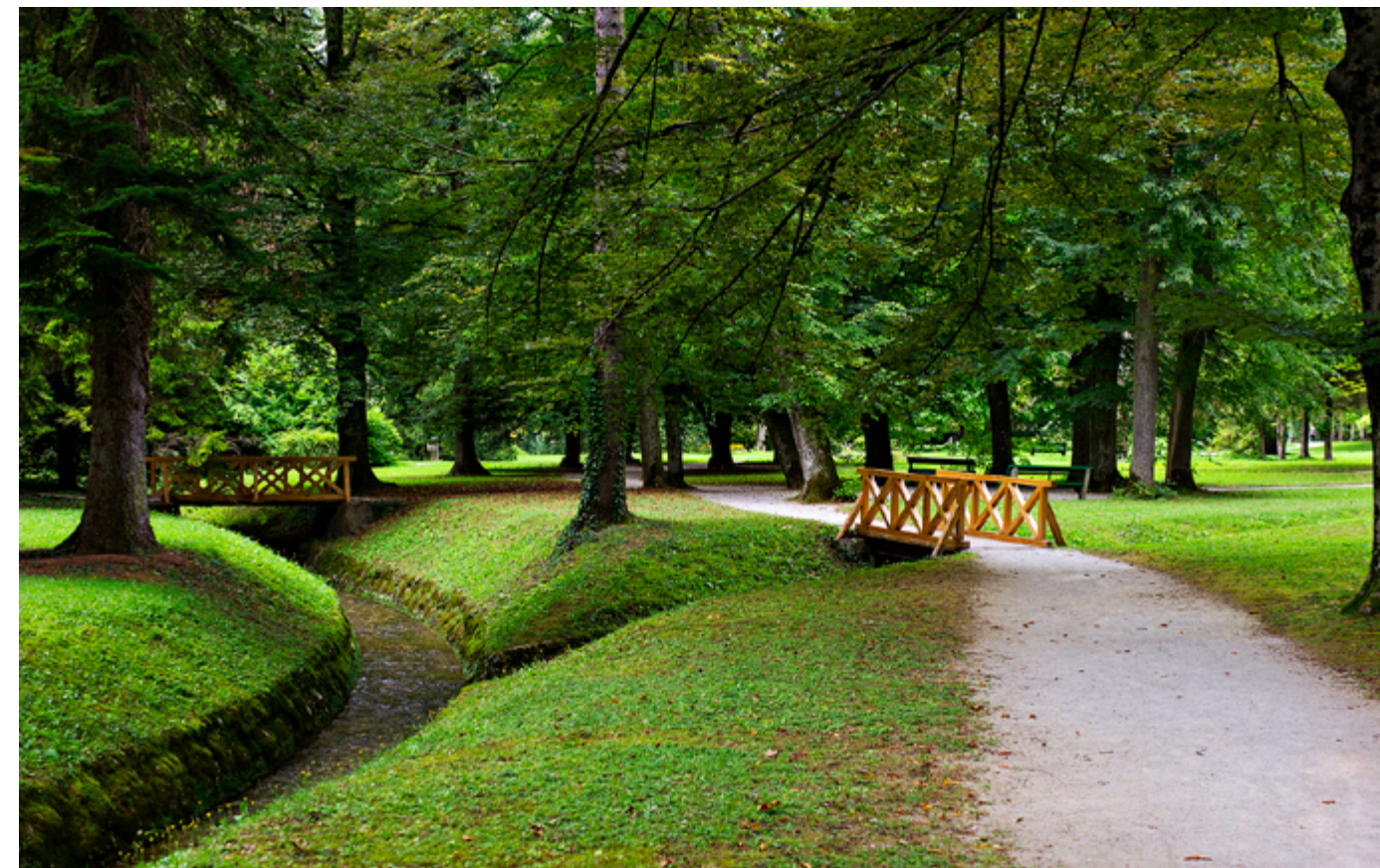
Zgodovinski parki so del naše dediščine, vendar žal zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ali znanja velikokrat ostanejo zanemarjeni, neurejeni in prepuščeni zobi časa. Ob ustreznem vzdrževanju pa so lahko prijeten prostor za vrsto aktivnosti - za aktivno preživljanje prostega časa, z dodajanjem izobraževalnih vsebin so lahko učilnice na prostem... In prav te, tudi majhne, drobne aktivnosti, vnesejo življenje v parke.

Zgodovinski parki so dobrina podedovana iz preteklosti, odgovornost zanje pa nosimo v sedanosti. Potrebno je krepiti zavedanje vseh o vrednotah, ki jih predstavlja tovrstna dediščina, o njenem družbenem in razvojnem potencialu in navsezadnje tudi o pravicah in dolžnostih, povezanih s tovrstno dediščino. Ohranjanje te dediščine je skrb celotne družbe in tudi vsakega posameznika, zato je pomembno da jo vključimo v aktivno vsakodnevno življenje. Zatorej je v prvi vrsti potrebno zgodovinske parke ustrezno varovati in pri posegih vanje vedno iskati ravnovesje med ohranjanjem in varovanjem dediščine na eni strani in trajnostno socialno-ekonomskim razvojem na drugi. Naš namen je skozi projekt HICAPS ozavestiti ljudi o pomenu parkovnih površin in na ta način prispevati k spremembam na tem področju. Z ukrepi, ki smo jih izvedli v okviru projekta HICAPS, smo želeli omogočiti dostop do te javne dobrine prav vsem, posebno pozornost pa smo namenili osebam z omejenimi sposobnostmi.

Zadali smo si cilj, da s pomočjo različnih aktivnosti projekta dvignemo osveščenost pristojnih institucij in splošne javnosti o pomenu revitalizacije in ohranitve teh površin. Izbrali smo pristop od spodaj navzgor. V želji po spremembi predhodno opisanega stanja in zavedanju, da smo lahko uspešnejši pri spreminjanju le-tega, če združimo moči in skupaj povzdignemo glas, se nas je poenotilo 10 partnerjev iz 4 srednjeevropskih držav. Skupaj smo poiskali rešitve in izdelali orodja in strategije na transnacionalni ravni. Krivični bi bili, če bi dejali, da rešitve ponekod že ne obstajajo. Obstajajo, vendar po našem mnenju rešujejo problematiko le delno in na lokalnem nivoju. Obstoječe rešitve smo preučili in nadgradili. Vso pridobljeno znanje in nove ugotovitve smo uporabili ob pripravi in izvedbi pilotnih aktivnosti, kjer smo v okviru osmih pilotnih lokacij vse navedeno v praksi tudi testirali. Ob tem zagotovo ne gre zanemariti dejstva, da smo z revitalizacijo 7 lokacij razširili javni prostor, kjer lahko ljudje kvalitetno preživljajo svoj prosti čas, se ustavijo ter prisluhnejo zvokom narave in se odmaknejo od urbanega stresa.

Revitalizacija zgodovinskih parkov mora biti predmet celovitih in nadvse premišljenih načrtovalskih ukrepov. In revitalizacija se ne zgodi z danes na jutri. Vendar ne smemo pozabiti, da lahko že z majhnimi ukrepi, ki ne terjajo velikega finančnega vložka, park znova oživimo in ga približamo obiskovalcem.

Vabimo vas, da obiščete spletno stran projekta (<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/HICAPS.html>), kjer so v angleškem jeziku - uradnem jeziku projekta, dostopni vsi priročniki, ki so nastali tekom projekta, da bi bili v pomoč vsem, ki se bodo lotili oživljanja parkov.



Slika 72: Park Dobrna, Slovenija



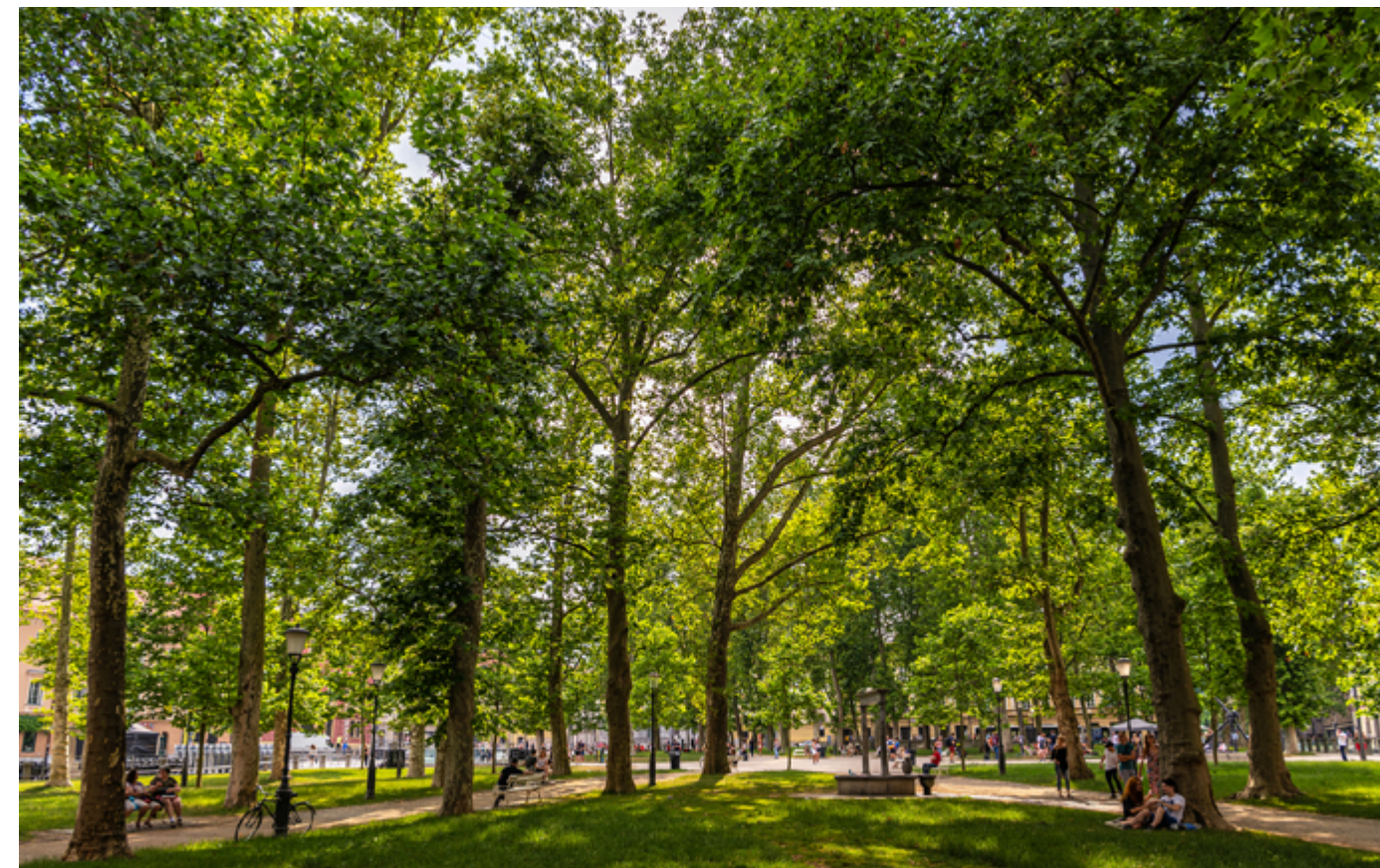
# SUMMARY

“Parks and playgrounds are the soul of a city,” Marty Rubin once wrote, and we couldn’t agree more. In the past, parks not only served as a demonstration of city’s or states political or economic power, but as a gathering point for its citizens. These green oases provided peace, quiet, meditation, and escape from the busy streets of most urban areas throughout Europe. One could expect, as the rapid pace of urbanization in contemporary surroundings is taking bigger swings, the need for a bit of a greenery will grow exponentially. **The need is there.**

**The concrete attempts to build on that need are rare.** In some parts, due to the lack of capacities (including common policies, know-how, resources), parks are rapidly deteriorating. Our task, as HICAPS project, is to stop that deterioration, and in that process, save the souls of our cities and preserve an important piece of Central Europe’s rich and diverse cultural heritage. In order to do so, we’ve gathered **10 partners from Central European states** of Croatia (Association “Petit Philosophy”; City of Varaždin; Municipality of Bedekovčina,); Italy (Municipality of Ferrara; Villa Ghigi Foundation, Bologna), Poland (Kujawsko-Pomorskie Voivodeship; Rzeszow Regional Development Agency joint-stock company), and Slovenia (Municipality of Velenje; Scientific research centre Bistra Ptuj; University of Ljubljana, Faculty of Architecture). We’ve all come together under the umbrella of an **EU funding program called Interreg CE**, with the common goal - improving environmental management in urban areas and successfully using cultural heritage as a resource for local and regional development. Our project **HICAPS - Historical Castle Parks**, which started

in June of 2017, aims at developing eight different concepts by May of 2020, on how to **revitalize eight different castle parks**. By building different interactive contents and by developing tools we are enriching park spaces and turning them into places for spending time in, socializing, interacting, learning, and playing. Simply put, **the idea is to renovate the space for renovation of the community!** The challenge is there, and the common goals are set. The task that was placed ahead of us could be summarized using our motto - **“Plan. Plant. Preserve!”**

This motto of the HICAPS project can be described through three thematic work packages we developed. In **the first work package**, we have collected best transnational practices from the field. These best practices, together with technical, organizational and financial aspects of cultural areas management (with the proper analysis of national legislation and local regulations), are gathered into **the transnational strategy on evaluation of cultural heritage and potentials of historical parks**. By development of this strategy, which we offer to the local and regional authorities, we provide them with effective tools for planning and investment processes for parks. Together with that, as our objective is to revitalize eight different castle parks, we developed **eight local action plans** accordingly, in partner cities on cultural heritage and potentials of historical parks. By elaborating and adopting these concrete action plans, at the same time, we further develop and revitalize our historical heritage, fostering sustainable economic growth, and strengthening capacities of public and private sector for use of cultural heritage and resources.



Slika 73: Park Zvezda, Ljubljana, Slovenija



In the **second work package** developed as a part of HICAPS project, we deal with the tools necessary to tackle the common issues mentioned above, such as a lack of know-how, resources, and common policies. The tools we provide serve to **support consensus building processes among public and private sector** on the historical-social importance and educational with business opportunities which historical parks offer. By doing this, we provide support to public and private organizations for better balance between preservation of cultural heritage and sustainable socio-economic development. A **total of twelve developed tools** empower their users with valuable knowledge, and include documents such as *Decision support tool with guidelines for the process of self-evaluation and use of cultural heritage*; *Educational outdoor trail tool*, and *Transnational e-handbook on the most appropriate tools to address people with disabilities in cultural landscape*. Thus, we developed practical information and tools that can be an inspiration for everyone to bring some new, interesting and educational content to the parks. The **second work package** is there to bring all kinds of people to the parks, but also to bring parks closer to all the people!

Last, **third work package**, is a practical culmination of the theoretical work previously done. The efforts on the last work package started with developing eight local revitalization concepts for specifically identified historical areas, and eight detailed technical plans and pilot actions reports. As we stressed at the beginning, on how overall task of the project is to **revitalize eight different castle parks** by May of 2020, the **third work**

**package** is the final phase of the project, in which all of our previous endeavors came together. Implementing previously gathered and developed knowledge, with our tools and strategies from the first two packages, we revitalized eight different parks, all with different concepts. On the **eight local pilot sites in Croatia, Italy, Poland, and Slovenia**, focusing on reconstruction of small parts inside of identified parks' area, and taking into consideration historical and new facts with solutions envisaged in our concepts, we improved parks' benefits for the citizens and public administrations involved. We demonstrated their value as places for socialization, interaction, learning, and playing, **accessible to all of its citizens and general public**.

HICAPS' motto "Plan. Plant. Preserve!" through the perspective of the above described three working packages, represents something deeper. **Plan** doesn't just include a theoretical approach to the issues, but an extensive process of research which resulted in **eight local revitalization concepts for identified historical areas, eight local action plans, twelve tools, and one transnational strategy**. When we highlight the idea that after *plan* comes *plant*, we don't refer only to the trees that our parks are encircled with, but to all the infrastructural practical works that we did in our parks, and the ideas behind our work. The metaphorical seeds which we planted show that parks can be understood and used as **green key points of every city, as places for learning, playing, and enjoying**. Our seeds, we hope, will catch and spread their roots through **eight pilot sites** as we try to **preserve(!) important pieces of European**

**cultural heritage**, raising the awareness of their value, and showing public and private sectors how to improve capacities for the sustainable use of cultural heritage and resources. We planned, we planted, and in the end, we hope, helped preserve the souls of our cities.



Slika 74: Drevored v parku Tivoli, Ljubljana, Slovenija



# HICAPS TOOLS

More about project and outputs:

<https://www.interreg-central.eu/Content.Node/HICAPS.html>

## USEFUL TOOLS FOR PARK REVITALISATION



TOOL 1

### What can we do within legislative frame?

#### ANALYSIS OF NATIONAL LEGISLATION AND LOCAL REGULATIONS REGARDING HISTORICAL PARKS

This tool provides key regulations for historical parks on the EU/international level and national regulations for historical parks and gardens (national, regional and local levels) in Croatia, Italy, Poland, and Slovenia. It is a collection of case studies, identified problems and recommendations. Tool also explains the investment process (procedures, institutions involved, time frame, possible financing sources, etc.) of restoration or reconstruction of historical parks/gardens.



## USEFUL TOOLS FOR PARK REVITALISATION



TOOL 2

### What and how can we learn in our parks?

#### TRANSNATIONAL EDUCATIONAL OUTDOOR TRAIL TOOL

The Transnational Educational outdoor trail tool (EOTT) provides effective and easily implementable examples for creating educational outdoor trails for general and specific public. They are going to be tested in the pilot actions planned by the HICAPS project in 2019.



## USEFUL TOOLS FOR PARK REVITALISATION



TOOL 3

### How to open parks for everyone?

#### HANDBOOK ON LANDSCAPE ACCESSIBILITY FOR ALL

Handbook on landscape accessibility provides some key examples on how the different partners of the HICAPS project have been developing tools and models for improving accessibility of historical parks to people with special needs. Handbook also provides examples on increasing fruition in a broader sense to other categories of audiences, who are not currently used to visit these green areas. It also presents a collection of general technical information for main features and elements important to take into consideration when designing accessible outdoor areas.



## USEFUL TOOLS FOR PARK REVITALISATION



TOOL 4

### What can be taken from HICAPS project?

#### TRANSNATIONAL DECISION SUPPORT TOOL WITH GUIDELINES TO FOSTER/ADVANCE HISTORICAL PARKS PROTECTION

This document presents the current achievements of HICAPS. It provides the people interested in implementing the project's results and exploiting the potential of historical castle gardens in Central Europe with practical instruments. These instruments will guide them in the identification of the key elements to be considered when developing the strategy to preserve, revitalise and utilise the natural and cultural heritage present in historical parks. The Decision Support Tool is presented as an electronic publishing (ePub) document, to be more effective in different usages and take benefit of the direct links made available by the electronic version.

The knowledge developed by the HICAPS project has been organised in the following sections:  
National legislation and local regulations regarding historical parks | Good practices in the HICAPS countries | Selections of the most appropriate locations | Socio-historical overview of historical parks | Accessibility conditions | Improving landscape accessibility  
Plant diversity and their value | Educational outdoor trail tools



## USEFUL TOOLS FOR PARK REVITALISATION



### TOOL 5

What other positive examples can we use?

#### GOOD PRACTICE ANALYZE REPORT

The report is a collection of existing good initiatives and projects practiced in different historical parks throughout Europe and realized within the last few years. It can serve as a support in preparation of revitalization concepts and implementation of future HICAPS pilot projects.

Collection of good practices in 5 thematic areas:

Accessibility to cultural and environmental heritage objects for people with disabilities:

11 good practices.

- Educational thematic trails dedicated to different target groups, IT and didactical based tools: 7 good practices.

- Innovative educational concepts for attracting schools, families, general public to cultural and environmental heritage objects: 14 good practices.

- 3D visualization models of historical objects for management, maintenance or educational purposes: 4 good practices.

- Public events or initiatives facilitating the management of the park, e.g. gardening, cleaning etc., involving citizens and greater public: 11 good practices.

## USEFUL TOOLS FOR PARK REVITALISATION



### 1 STRATEGY

How to approach and evaluate cultural heritage?

#### TRANSNATIONAL STRATEGY

Transnational strategy of cultural heritage and potentials of historical parks focus on technical, organizational and financial aspects of cultural areas management and appoint organisations, bodies, stakeholders that must be included in revitalisation process. The document also include recommendations, results/knowledge about tool developed in previous project process and 8 local action plans.



Slika 75: Park Wieniec, Poljska



# VIRI IN LITERATURA

1. Ogrin, D., 1993. Vrtna umetnost sveta. Ljubljana, Pudon: EWO, 400 str.
2. Ogrin, D., 2010. Krajinska arhitektura. Ljubljana, Oddelek za krajinsko arhitekturo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, 324 str.
3. Šiftar, A., Maljevac, T., Simoneti, M., Bavcon, J., 2011. Mestno drevje. Botanični vrt, Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, 207 str.
4. Poles, R., 2018. Zgodovinski grajski parki, Park Velenjskega gradu, 57 str.

# VIRI FOTOGRAFIJ

1. ZRS Bistra Ptuj. (2019). *Grajski park Turnišče* [digitalna fotografija].
2. I feel Slovenia: Slovenia.info. Tarfla, A. (Fotograf). (2019, 23. januar). *Mestni park Murska Sobota* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.slovenia.info/sl/mediateka/fotografija/park-v-murski-soboti-80069>
3. ZRS Bistra Ptuj. (2019). *Grajski park Turnišče* [digitalna fotografija].
4. Mestrič, S. (Fotografinja). (2013). *Park v Padovi, Italija* [digitalna fotografija].
5. Holland.com. (2019). *Klaustrski vrt ob gotski katedrali v Utrechtu, Nizozemska* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.holland.com/global/tourism/destinations/utrecht/pandhof-cathedral-towers-idyllic-garden.htm>
6. Chloe\_in\_the\_moon. (2020, 22. januar). *Vrt ob cerkvi sv. Lovrenca v Firencah, Italija* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <http://www.chloeinthemoon.com/wp-content/uploads/2016/10/P1040906.jpg>
7. Flickr.com. Roberts, L. J. (fotografinja). (2020, 21. januar). *Vrt vile Farnese v Capraroli, Italija* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.flickr.com/photos/jollyroberts/3008974666>
8. Comune di Viterbo. (2020, 21. januar). *Vrt vile Lante, Italija* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://visit.viterbo.it/villa-lante-e-il-suo-splendido-giardino/>
9. Château de Vaux-le-Vicomte. (2019, 11. december). *Park Vaux-le-Vicomte* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://media.vaux-le-vicomte.com/wp-content/uploads/2019/05/07102310/Perspective-globale-Bd.jpg>
10. Château de Vaux-le-Vicomte. (2019, 11. december). *Park Vaux-le-Vicomte* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://twitter.com/ChateauVLV/status/1152226948577411072>
11. Wikipedia. (2019, 11. december). *Najbolj značilen pogled na park Stourhead, Anglija* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://en.wikipedia.org/wiki/Stourhead#/media/File:Stourhead\\_Bridge\\_A.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Stourhead#/media/File:Stourhead_Bridge_A.jpg)
12. Wikimedia. (2019, 11. december). *Paladijevski most, park Stowe, Anglija* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Stowe\\_Park\\_Palladian\\_bridge.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Stowe_Park_Palladian_bridge.jpg)
- 13-16. Občina Bedekovčina. (2019). *Prenovljena pot in urbana oprema* [digitalna fotografija].
- 17-20. Mesto Varaždin. (2019). *Ureditev gredic, sprehajališča in zidu* [digitalna fotografija].
- 21-24. Comune di Ferrara. (2019). *Obzidje Ferrare* [digitalna fotografija].
- 25-28. Villa Ghigi. (2019). *Postavitev lesene ploščadi pod cedro* [digitalna fotografija].
29. Województwo Kujawsko-Pomorskie. (2019). *3D vizualizacija novega koncepta*.

- 30-31. Województwo Kujawsko-Pomorskie. (2019). *Trenutno stanje* [digitalna fotografija].
- 32-35. Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (2019). *Prenova italijanskega vrta* [digitalna fotografija].
- 36-38. ZRS Bistra Ptuj. (2019). *Zgoraj - posnetek na park iz zraka, levo in desno spodaj - pred in po prenovi* [digitalna fotografija].
- 39-42. Mestna občina Velenje. (2019). *Zgoraj levo - pred obnovo, zgoraj desno in spodaj - po prenovi* [digitalna fotografija].
43. Mestrič, S. (Fotografinja). (2013). *Olimpijski park München, Nemčija* [digitalna fotografija].
44. Greenleaf Nurseries. (2019, 21. november). *Navadni divjvi kostanj* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://greenleafnurseries.co.nz/product/horse-chestnut/>
45. Wikimedia. (2019, 21. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aesculus\\_hippocastanum\\_bark\\_1.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aesculus_hippocastanum_bark_1.JPG)
46. British Herbal Medical Association. (2019, 21. november). *Plod* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://bhma.info/index.php/indications/circulatory/horse-chestnut/>
47. Midland Horticulture. (2019, 21. november). *Navadni gaber* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://midlandhort.co.nz/product/carpinus-betulus/>
48. Wikimedia. (2019, 21. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Carpinus\\_betulus\\_trunk\\_01\\_by\\_Line1.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Carpinus_betulus_trunk_01_by_Line1.jpg)
49. Hedges Direct Ltd. (2019, 21. november). *Listje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://www.hedgesdirect.co.uk/acatalog/hornbeam\\_hedge.html](https://www.hedgesdirect.co.uk/acatalog/hornbeam_hedge.html)
50. Urban Forest Ecosystems Institute. (2019, 21. november). *Navadna bukev* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://selectree.calpoly.edu/tree-detail/fagus-sylvatica>
51. The Heritage. (2019, 21. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://treeheritage.co.uk/tree-of-the-week-part-7-the-common-beech/fagus-sylvatica-bark/>
52. Hedges Direct Ltd. (2019, 21. november). *Listje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.hedgesdirect.co.uk/acatalog/beechn-hedging-fagus-sylvatica.html>
53. Hyde, A. (Fotograf). (2019, 22. november). *Veliki jesen* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://alexhyde.photoshelter.com/image/I0000KQUjNBWLJcs>
54. Hyde, A. (Fotograf). (2019, 22. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://alexhyde.photoshelter.com/image/I00005CSihLOTHvI>
55. Wikimedia. Porse, S. (Fotograf). (2019, 22. november). *Listje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fraxinus-excelisior-male-leaves.JPG>
56. Davis Landscape Architecture. (2019, 22. november). *Javorolistna platana* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://davisla.files.wordpress.com/2011/09/platanus-x-acerifolia-e1316694090688.jpg>
57. Reddit. (2019, 22. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://www.reddit.com/r/marijuanaenthusiasts/comments/665ill/the\\_bark\\_on\\_a\\_platanus\\_x\\_acerifolia\\_tree/](https://www.reddit.com/r/marijuanaenthusiasts/comments/665ill/the_bark_on_a_platanus_x_acerifolia_tree/)
58. A Tree and Shrub Reference by Heather Scott: These Are the Plants I Know (2019, 22. november). *Listje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://plantmaterials.files.wordpress.com/2014/09/platanus-c397-hispanica.jpg>
59. Dave's Garden. (2019, 22. november). *Hrast* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://davesgarden.com/guides/pf/showimage/179463/>

## KONTAKTI

- 60 123RF. Steve Estvanik (Fotograf). (2019, 21. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://www.123rf.com/photo\\_98357685\\_common-english-oak-quercus-robur-bark-the-seattle-arboretum-washington.html](https://www.123rf.com/photo_98357685_common-english-oak-quercus-robur-bark-the-seattle-arboretum-washington.html)
- 61 First Nature. (2019, 22. november). *Listje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.first-nature.com/trees/quercus-robur.php>
- 62 Future Forest. (2019, 22. november). *Lipovec* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://futureforests.ie/products/tilia-cordata>
- 63 Urban Forest Ecosystems Institute. (2019, 21. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://selectree.calpoly.edu/tree-detail/tilia-cordata-greenaspire>
- 64 Gardeners' World.com. (2019, 21. november). *Listje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.gardenersworld.com/plants/tilia-cordata/>
- 65 Wikipedia. (2019, 21. november). *Poljski brest* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://en.wikipedia.org/wiki/Ulmus\\_minor#/media/File:Blismes\\_elm\\_2007.jp](https://en.wikipedia.org/wiki/Ulmus_minor#/media/File:Blismes_elm_2007.jp)
- 66 Wikimedia. (2019, 21. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Ulmus\\_minor\\_Stapleford\\_bark.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Ulmus_minor_Stapleford_bark.jpg)
- 67 Pixy.org. Iser, E. (Fotografija). (2019, 21. november). *Listje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://pixy.org/src/27/279356.jpg>
- 68 Lake Forest College. (2019, 21. november). *Močvirna cipresa* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.lakeforest.edu/academics/programs/environmental/taxodium-distichum-bald-cypress-cupressaceae/>
- 69 Ebben Nurseries. (2019, 21. november). *Lubje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.ebben.nl/en/treeebb/tadistic-taxodium-distichum/>
- 70 Monticello Shop. (2019, 21. november). *Listje* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.monticelloshop.org/bald-cypress-taxodium-distichum/>
- 71 I feel Slovenia: Slovenia.info. Tarfila, A. (Fotograf). (2019, 23. januar). *Knjižnica pod krošnjami v parku Tivoli, Ljubljana* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.slovenia.info/sl/mediateka/fotografija/knjiznica-pod-krosnjami-v-parku-tivoli-78002>
- 72 I feel Slovenia: Slovenia.info. Dubokovič, D. (Fotograf). (2019, 23. januar). *Park Dobrna* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.slovenia.info/sl/mediateka/fotografija/terme-dobrna-naravno-zdravilisce-5291>
- 73 I feel Slovenia: Slovenia.info. Tarfila, A. (Fotograf). (2019, 23. januar). *Park Zvezda, Ljubljana* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.slovenia.info/sl/mediateka/fotografija/poletje-v-parku-zvezda-na-kongresnem-trgu-78005>
- 74 I feel Slovenia: Slovenia.info. Dubokovič, D. (Fotograf). (2019, 23. januar). *Drevored v parku Tivoli, Ljubljana* [digitalna fotografija]. Pridobljeno s <https://www.slovenia.info/sl/mediateka/fotografija/ljubljana-v-jeseni-74162>
- 75 Województwo Kujawsko-Pomorskie. (2019). *Park Wieniec* [digitalna fotografija].

### HRVAŠKA

Općina Bedekovčina  
Trg Ante Starčevića 4  
49221 Bedekovčina  
info@bedekovcina.hr  
www.bedekovcina.hr

Grad Varaždin  
Trg kralja Tomislava 1  
42000 Varaždin  
gospodarstvo@varazdin.hr  
www.varazdin.hr

Udruga za poticanje neformalnog obrazovanja, kritičkog mišljenja i filozofije u praksi "Mala filozofija"  
Andrije Hebranga 10e  
23000 Zadar  
communitypetitphilosophy@gmail.com



### ITALIJA

Comune di Ferrara  
Piazza del Municipio 2  
44121 Ferrara  
mt.pinna@comune.fe.it  
www.comune.fe.it

Fondazione Villa Ghigi  
Via San Mamolo 105  
40236 Bologna  
info@fondazionevillaghigi.it  
www.fondazionevillaghigi.it

### POLJSKA

Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.  
Szopena Street 51  
35-959 Rzeszów  
jwojciechowska@rarr.rzeszow.pl  
www.rarr.rzeszow.pl

Województwo Kujawsko-Pomorskie  
Plac Teatralny 2  
87-100 Torun  
r.modrzewski@kujawsko-pomorskie.pl  
www.kujawsko-pomorskie.pl

### SLOVENIJA

Mestna občina Velenje  
Titov trg 1  
3320 Velenje  
hicaps@velenje.si  
www.velenje.si

Znanstveno-raziskovalno središče Bistra Ptuj  
Slovenski trg 6  
2250 Ptuj  
mirjana.nenad@bistra.si  
www.bistra.si

Univerza v Ljubljani  
Fakulteta za arhitekturo  
Zoisova 12  
1000 Ljubljana  
maja.bevc@fa.uni-lj.si  
www.fa.uni-lj.si



Univerza v Ljubljani  
Fakulteta za arhitekturo



FONDAZIONE  
VILLA GHIGI



VARAZDIN



RARR  
RZESZOWSKA AGENCJA  
ROZWOJU REGIONALNEGO





## 1 TRANSNACIONALNA STRATEGIJA

Transnacionalna strategija podaja smernice o tehničnih, organizacijskih in finančnih vidikih upravljanja javnih historičnih parkov in obenem usmerja glavne akterje, ki so in bodo vključeni v revitalizacijske projekte.



## 8 LOKALNIH AKCIJSKIH NAČRTOV

V osem lokalnih akcijskih načrtov za identificirana zgodovinska območja so vključene informacije o valorizaciji potrebnih virov, prednostnih področjih in potrebah za oživitev ter priporočilih za zagotavljanje trajnosti po koncu projekta.



## 12 ORODIJ

Razvita orodja in smernice za podporo procesov oblikovanja soglasij o ohranjanju kulturne dediščine med zasebnim in javnim sektorjem. Pripomogla bodo k dvigu ozaveščenosti o naši zgodovinski preteklosti in rabi zgodovinskih grajskih parkov kot kulturne dediščine za lokalni oz. regionalni razvoj.



## 8 PILOTNIH AKCIJ

V okviru osmih pilotnih akcij se bo preizkušala uporabnost razvitih orodij. Obenem se bodo demonstrirale rekonstrukcije manjših parkov, upoštevajoč zgodovinske in sodobne perspektive, z namenom, da ti parki postanejo bolj dostopni javnosti.